

KAKO ORGANIZIRATI MEDNARODNO MEDKNJIŽNIČNO IZPOSOJO V SLOVENIJI

Vlasta Baš

Sedanji sporazum o mednarodni medknjižnični izposoji ima zelo jasna načela o pravilih poslovanja med knjižnicami. Zato je nujno, da tudi pri nas ta problem rešimo na novih temeljih, ki jih je leta 1978 postavila IFLA.

Kaj je bistveno v teh načelih? Predvsem mora vsaka dežela oblikovati svoj lastni sistem medknjižnične izposoje, ki hkrati ustreza mednarodnim Ifflinim pravilom. Določiti mora enega ali več izposojevalnih centrov, ki imajo pogoje za takšno delovanje. V Sloveniji moramo torej šele oblikovati (verificirati) knjižnične centre, ki bodo opravljali medknjižnično izposajo samostojno ali pa s posredovanjem iz enega centra, npr. iz Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani, ki hrani vso nacionalno zbirko gradiv. Za tak center je tudi pomembno, da ima ustrezen centralni katalog tuje literature, ki prihaja v deželo. Tujo publikacijo namreč lahko naročimo le tedaj, če je v lastni deželi ni.

V primeru, da bi se v Sloveniji odločili za en nacionalni center za mednarodno medknjižnično izposajo, kakor to priporoča IFLA, potem bi medknjižnična izposoja potekala tako, da vsa naročila v tujino potekajo s posredovanjem nacionalke, gradivo pa se potem distribuira v določene podsisteme za mednarodno medknjižnično izposajo. Ker gre tu v glavnem za posredništvo, se nam ob neurejeni nacionalni mreži za medknjižnično izposajo resno odpira vprašanje, katere knjižnice v SR Sloveniji imajo take pogoje, da bi lahko s posredovanjem NUK direktno prejemale knjižno gradivo, naročeno iz tujine. Nov poslovnik, oziroma sporazum predvideva namreč, da nacionalni center samo posreduje zahtevek za medknjižnično izposajo publikacije, le-to pa potem knjižnica, ki gradivo posodi, direktno pošlje knjižnici, ki je gradivo naročila. Knjižnice, ki si bodo pridobile gradivo na ta način, bodo seveda morale tudi vračati knjižno gradivo v tujino direktno, brez posredovanja NUK. Seveda pa bo mogoče na ta način poslovati samo s knjižnicami,

ki jih bo tudi tujina priznala kot zanesljiv podsistem, zlasti ko gre za izposajo originalov. S tem bodo knjižnice, ki prevzamejo funkcijo podsistema za medknjižnično izposajo, prevzele tudi vso odgovornost za gradivo, tj. za varovanje, nadzor v čitalnici in pravočasno vračanje.

Kako pa ravnamo sedaj pri nas? Zaradi splošnih zahtev o univerzalni dostopnosti informacij in publikacij, je bilo sprejeto priporočilo, naj NUK v Ljubljani daje iz tujine naročeno gradivo v uporabo vsaki večji knjižnici v Sloveniji, ki je to gradivo naročila. Sprašujem se, ali je prav, da tako ravnamo, saj ne vemo, ali ima vsaka knjižnica primerno čitalnico za uporabnike in stalni nadzor v njej. Če tega ni, kaj potem. Po pravilih iz sporazuma uporabnik ne more vzeti publikacije s seboj na dom, niti je ne more uporabljati v svojih lastnih službenih prostorih. Tako npr. osrednja bavarska knjižnica Bayerische Staatsbibliothek v Muenchenu prepoveduje NUKu vsako nadaljnje izposojanje neki drugi knjižnici. Če si torej neka knjižnica v Sloveniji izposodi gradivo iz BSD, mora naročnik uporabljati to gradivo izključno v prostorih NUK, saj smo v nasprotnem primeru kršitelji sporazuma. Verjamem, da bi nam knjižnica, če bi ugotovila, da kršimo dogovorjena pravila, kaj hitro ustavila nadaljnje pošiljanje gradiv. Tu potem nastajajo težave, ki so v sedanjem neizdelanem sistemu za mednarodno medknjižnično izposajo pri nas tekoče na dnevnem redu.

V drugem primeru pa imamo poleg nacionalnega več drugih popolnoma samostojnih knjižničnih centrov, ki so vključeni v mednarodno medknjižnično izposajo. Taka knjižnica mora biti na ustreznem strokovnem nivoju in dovolj znana, imeti mora vsa potrebna bibliografska pomagala, npr. tuje nacionalne bibliografije, dostopen centralni katalog tujih monografskih publikacij in periodike in podobno. Predvsem pa mora imeti taka knjižnica zagotovljena devizna sredstva za ta namen. Mednarodne obrazce za medknjižnično izposajo moramo namreč kupovati v tujini, npr. od British Library ali od Ifle. Da mora imeti taka knjižnica, ki v medknjižnični izposoji samostojno posluje, tudi čitalnico z nadzorom, je samo po sebi razumljivo. Naštela sem le dva modela sistema medknjižnične izposoje, čeprav obstajajo še drugi, vendar je to stvar skupne odločitve. V nobenem primeru pa ni dobro, da doslej tega problema še nismo rešili v skladu z Iflinimi priporočili.